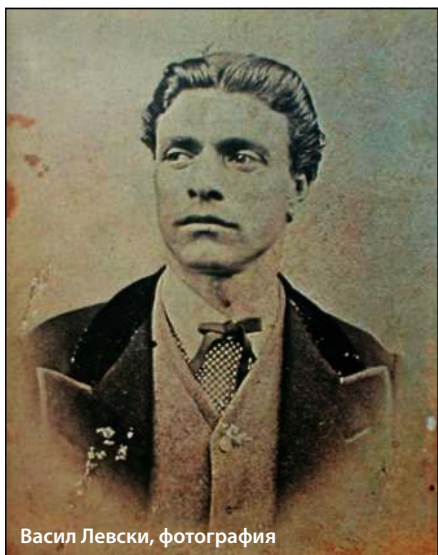

Даскал Васил

На 18 юли се навършват 173 г. от рождението на Апостола на свободата – идеолог и организатор на Вътрешната революционна организация (ВРО) и на Българския революционен централен комитет (БРЦК) – Васил Левски. Във връзка с годишнината на рождението на този най-велик българин публикуваме статия за един по-малко известен период от неговия живот – а именно учителските години на Апостола. (Б. ред.)

Васил Левски, фотография

В долината на река Стрема главен градски център през XIX век е Карлово. В този китен малък балкански градец е роден и израства великият син на България Васил Левски. Там той е закърмен с идеите на Новото време, които проникват сред жителите на Карлово чрез младите търговци, търгуващи във Виена и Париж, чрез учителите, които дават знания на най-малките, и чрез вестниците, списанията и книгите, които се разпространяват в българските земи. В тази среда, Васил Левски се оформя като личност, като човек, който ще се бори за по-доброто бъдеще на своя народ. Отново тук той разбира, че не с расо може да постигне това, а с реална пропагандна и организаторска работа сред самия народ. Така на 19 април 1864 г., Великден, дякон Игнатий повторно подстригва своите коси, захвърля калугерските одежди, облича еснафски дрехи и висок фес, каквито носят карловци по това време. Първият негов биограф Захари Стоянов предполага, че Васил Левски избира именно такъв голям християнски празник,

защото иска „да произведе по-голямо впечатление. ... Освен това в тая постъпка на Левски се заключавало нещо агитационно. Той желаел да докаже на съгражданите си ..., че нови хора и нови идеи са нужни на България“.

Постъпката на дякон Игнатий скандализира карловското общество. Той е принуден да напусне града, за да дири другаде средства за своята прехрана. Обръща се за съдействие към вуйчо си Генчо Караиванов, който притежава бакалски дюкян в близкото село Войнягово. Така на 23 април 1864 г., Гергьовден (стар стил), само четири дни след като е хвърлил расото, Васил Левски се главява срещу 40 гроша на месец за учител в селото, какъвто там няма от две години, и за певец в църквата, защото войняговци се прехласват по хубавия му глас. Но наемането му не минава без съпротива, тъй като вече се е разчуло за неговата постъпка. Илюстрация за това е обнародваната още през месец юни 1864 г. на страниците на в. „Съветник“, издаван в Цариград, дописка от неизвестен монах, в която се съобщава за разкалугеряването на бъдещият революционер.

Младият учител се залавя енергично за работа. Спечелва бързо любовта на децата чрез благото си държане с тях. Учи ги на четмо, писмо и смятане. Разказва им за славното минало на българския народ, разкрива им красотата на народните песни и ги насърчава в игрите.

Даскал Васил внася някои нови елементи в обучението на войняговските деца. В спомените си Петър Стоянов, негов ученик, разказва, че строгата дисциплина и боя Левски замества с авторитета, внушението и строгия поглед. „Ние имахме страхопочитание към учителя си“ – заявява П. Стоянов.

Друго нововъведение в обучението са гимнастическите упражнения. Тъй като даскал Васил започва учебните занятия по-късно учебната година продължава през топлите летни месеци. За да не стоят децата в задушната класна стая ги извежда на излети край р. Стрема. Там, на идващата от реката прохлада, учениците учат своите уроци, спортуват и играят. Левски им показва как да прескачат ровове, да се катерят по дърветата, надпреварват се в тичане и други физически упражнения, които да ги подготвят за бойните действия в бъдещата революция.

Прогресивният характер на нововъведенията, които прави младият български даскал във Войнягово се подчертава и от факта, че в началото на 60-те години на XIX в. американският мисионер Джеймс Кларк започва да занимава учениците си в Робърт колеж в Цариград с гимнастика и туризъм. По това време тези предмети все още не са утвърдени в учебната програма за задължително изучаване. Ясно проличава, че осъзнаването на ползата от физическото възпитание на децата става по едно и също време в българското училище и в американските колежи, което е още едно доказателство за прогресивния характер на българското образование от епохата на Възраждането. За Васил Левски, Христо Ботев, Панайот Волов, Неофит Рилски и още цяла плеяда български учители от епохата на Възраждането физическата мощ и издръжливостта са нужни за успеха на българския народ по пътя към свободата му. На това трябва да се обучат младите българи, които само след няколко години през 1876 г. ще станат участници и организатори на Априлското въстание, а след това ще се включат и в Руско-турската война от 1877–1878 г.

Друг метод, който прилага в работата си младият даскал, е нагледността. Левски поставя на едно място кучето – Никифор, (символ на гордостта и предаността), котката – Рисандра, (символ на ревността и разногласието) и агнето – не се помни неговото име, (символ на смириенето и кроткостта). В началото трите животни бягат едно от друго и живеят в голяма вражда помежду си, но постепенно се сближават и накрая заживяват мирно заедно и дори стават неразделни. С това педагогът иска да демонстрира, че примирението и навикът са основна част в живот и психиката на българския народ през този период от неговата история.

Чрез любовта на децата Васил Левски си спечелва и уважението на техните родители, роднини и близки. Той събира младите мъже от Войнягово, а по-късно и от Ени-Къой и Конгас, където също учителства, и ги организира в „гимнастически дружества“ и „тайни общества“. На сбирките им разказва за Първата българска легията от 1862 г., в която сам взема участие, за Георги С. Раковски, за четите, за миналото на България, пее им хайдушки песни, обучава ги на военен ред, стрелба и физическа издръжливост. Спорен е въпросът дали организира чети и помага на хайдутите по това време. По-важното е, че даскал Васил и като учител подготвя морално и физически бъдещи борци за свободата на България.

Във Войнягово Левски учителства почти две години – от Гергьовден 1864 до март 1866 г. Не се знае точната причина за внезапното му напускане на училището и селото. Според някои той е обвинен, че заграбва десетъка, в чието събиране участва. Други твърдят, че е наклеветен от вуйчо си Василий, че бунтува младежите. Трети – че участва в разпрата за мерата между Войнягово и съседното с. Дъбене.

След март 1866 г. за Васил Левски става невъзможно да остане в родния си край, а и вероятно там вече е тясно за неговата душа. По това време у младия човек са се избистрили идеите за това, какво трябва да се направи, как трябва да се организира потиснатият български народ, за да заслужи и извоюва свободата

Васил Левски, фотография, 1870 г.

си. Така през пролетта на същата година той се отправя към Добруджа, вероятно за да търси своя приятел от Легията Стефан Караджа. Но по това време той не е по тези земи. Все пак там Левски се запознава със свещеника на с. Конгас поп Харитон, който изиграва важна роля в живота на видния български революционер, а и в живота на целия български народ.

В Добруджа, с посредничеството на поп Харитон, Васил Левски става учител в с. Ени-Къой, където остава около осем месеца. След това за около три месеца учителства в с. Конгас. Даскал Васил отново използва същите методи на обучение, спечелва сърцата и на децата, и на техните родители и близки. Но и тук не се заседява дълго. През годините на учителстването си Левски непрестанно търси връзки с българската революционна емиграция в лицето на Г. С. Раковски, Стефан Караджа, Панайот Хитов и други. Непрестанно жадува да се влее в борбата за освобождението на българския народ, да прокара своите нови идеи в нея. Младият човек вече напълно ясно е осъзнал мисията, която е призван да изпълни в историята на българския народ – да постави основите на Вътрешната революционна организация, чиито членове трябва да подготвят и проведат революцията. Преследвайки своите цели, през пролетта на 1867 г. той заминава за Букурещ, където се включва в четата на Панайот Хитов, а по личното предложение на Раковски става и неин знаменосец. В спомените си Петър Господинов разказва, че когато Левски напуска Ени-Къой в Добруджа,

Възстановка на класна стая от взаимното училище, История на България Т. 6

Долината на река Стрема

селяните се стекли масово най-тържествено да изпратят своя обичан даскал и приятел. От 23 април 1864 г. до началото на 1867 г. е периодът в живота на Васил Левски, който той прекарва като учител. Още тогава бъдещият революционер си спечелва любовта на децата, младите и възрастните българи, почувствали нуждата родината им час по-скоро да отхвърли чуждото владичество. Подготвя ги физически и морално за предстоящата трудна и продължителна борба за народно освобождение. Васил Левски е учител в прекия и преносния смисъл на тази дума, защото освен че работи като такъв, като революционер продължава да учи българите на самоуважение, сила и смелост. Методите, които използва, са разнообразни и модерни, но най-важни са личният пример и благородството. Васил Левски е учител на онези българи, които ще застанат начело на борбата за освобождение на потиснатия народ, чиято най-ярка и значима изява ще е Априлското въстание от 1876 г. и Българското опълчение, което ще изиграе ключова роля в хода на Руско-Турската война от 1877–1878 г.

Любомила Соленкова